

Jaarverslag 2017

Transgender Netwerk Nederland

Voor u ligt het jaarverslag over 2017 van Transgender Netwerk Nederland (TNN), de belangenorganisatie voor transgender personen in Nederland. TNN streeft naar een diverse en inclusieve samenleving die werk maakt van gelijkheid en emancipatie. Volledig jezelf kunnen zijn én je volle potentieel ontwikkelen, ongeacht je genderidentiteit of genderexpressie: dat is waar TNN voor staat.

Hoogtepunten in 2017 waren het uitkomen van onze Factsheet Transgender en Werk, die tot Kamervragen leidde; toezegging van de toenmalig minister Schipper dat borstvergroting voor trans vrouwen zal worden vergoed; en de opname van specifieke casussen in het curriculum van de landelijke politieacademie om transgender sensitiviteit bij agenten te bevorderen.

Politiek gezien was 2017 een goed jaar. Samen met COC Nederland en Nederlands Netwerk Intersekse/DSD is TNN een strategisch partnerschap met de minister voor Emancipatie aangegaan. Ook de stevige lhbt emancipatiepassage in het regeerakkoord van het nieuwe kabinet stemt hoopvol over de komende jaren.

TNN werkt aan haar doel via drie met elkaar samenhangende wegen: bewustwording, capaciteitsopbouw en het veranderen van wet- en regelgeving. Met steun van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en enkele gulle giften en donaties van organisaties en individuen, kon TNN óók in 2017 op elk van die drie wegen stappen zetten, zoals u in dit verslag kunt lezen.

Gesterkt door de ontwikkelingen van 2017 zal TNN de strijd voor sociale acceptatie van transgender personen in 2018 en verder voortzetten. Op die manier hopen we een einde te maken aan de vele obstakels die transgender personen nog altijd tegenkomen op de arbeidsmarkt en in de zorg.

Brand Berghouwer, Gert Hogebrug, Aike Pronk en Alex Kain
(Bestuur 2017)

Bewustwording vergroten: informeren & agenderen

Actief informeren van de achterban en het grote publiek over sekse- en genderkwesties stimuleert groter zelfbewustzijn bij transgender personen en de acceptatie bij de algemene bevolking. Het inzetten van rolmodellen en de juiste representatie in de media stimuleren zowel de empowerment van het trans individu als het acceptatieniveau in de algemene bevolking. Onderzoek is nodig om de geluiden uit de achterban over issues die veranderd moeten worden op het netvlies te krijgen van zowel beleidsmakers als media. Op al die werkerterreinen heeft TNN in 2017 stappen ondernomen.

Bewustwording middels informatie

Gemakkelijke toegang tot de juiste informatie over transgender personen bevordert het bewustzijn van middenveld, overheid en de samenleving in het geheel over de issues die spelen en het zelfbewustzijn van transgender personen. TNN was in 2017 een betrouwbare vraagbaak voor verschillende doelgroepen.

De eerste groep die TNN telefonisch, via mail of contactformulier met regelmaat benadert vormen **wetenschappers, scholieren en studenten**. TNN functioneert voor hen vaak als brug naar de bredere transgender community, wanneer ze bijvoorbeeld transgender personen voor hun onderzoek zoeken. De groep studiedeelnemers van TNN, een groep transgender personen die aangeven scholieren en studenten te woord te willen staan, groeit nog steeds. Wetenschappers, scholieren en studenten vormen ook een van de doelgroepen van TNN's website Transgenderinfo.nl.

De informerende functie van TNN is daarnaast ook van groot belang voor **transgender personen en hun directe omgeving**. Zo laten we mensen weten waar ze terecht kunnen voor ontmoeting met andere transgender

personen, of waar ze specifieke hulpverlening kunnen krijgen. Ook voor vragen rondom het veranderen van het geregisteerde geslacht of over het reizen via een luchthaven kunnen mensen bij TNN terecht. Ten slotte bellen mensen TNN ook om simpelweg aan iemand hun verhaal kwijt te kunnen. Veel informatie voor transgender personen kan anoniem gevonden worden via de TNN-informatiewebsite transgenderinfo.nl. Hier kun je bijvoorbeeld lezen hoe je bij een van de genderteams terecht kunt komen, en wat de alternatieven zijn; je kunt lezen hoe je je geregisteerde geslacht kunt laten wijzigen, hoe en waar je discriminatie kan melden, wat voor vragen er kunnen bestaan rondom relaties na een eigen transitie of die van je partner, óf en hoe je het kan vertellen op werk en in sollicitatiegesprekken. Om de ingewikkelde uitdagingen voor transgender personen in de transgenderzorg en in de reguliere zorg inzichtelijk te, hebben we in de zomer van 2017 een factsheet [Zorg & Welzijn](#) gepubliceerd.

The infographic is divided into several sections:

- HOERWERKJONGEN:** A large graphic with a rainbow background and the text "HOERWERKJONGEN".
- FACTSHEET TRANSGENDER PERSONEN IN ZORG EN WELZIJN:**
  - HOEVEEL NEDERLANDERS ZIJN TRANSGENDER?:** 3.9% van de bevolking (100 miljoen Nederlanders) zijn transgender. 0.6% van de bevolking (1.6 miljoen Nederlanders) zijn transvrouwen.
  - GEZONDHEID:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
  - REGULIERE ZORG:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- PSYCHOSOCIALE ZORG:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- GENDERBEVESTIGENDE BEHANDELING (I):** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- GENDERBEVESTIGENDE BEHANDELING (II):** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- ERVARINGEN ZORG:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- RECHT OP ZORG:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- OP DE WACHTLIJST:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- RECHT OP ZORG:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- OP DE WACHTLIJST:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- RECHT OP ZORG:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.
- OP DE WACHTLIJST:** Het gaat niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de mentale gezondheid. Het is belangrijk om te weten dat er veel mensen zijn die moeite hebben met hun gezondheid.

De derde groep die met regelmaat informatie opvraagt, zijn de **gemeentes** die vragen hebben rondom beleid, **werkgevers** en overige **professionals** die te maken hebben met transgendergerelateerde thema's. Voor alle organisaties die werk willen maken van genderinclusiviteit in de eigen organisatie hebben we in 2017 twee handreikingen gemaakt: het [Genderdoeboek](#), met praktische tips over sekserregistratie en aanspreekvormen, en de *Toiletkit*. Beide publicaties zijn ontstaan om aan een behoefte te voldoen van organisaties: veel gemeenten komen bij TNN terecht om uit te vinden hoe je genderinclusiviteit in de organisatie eigenlijk aanpakt. Hiernaast heeft TNN samen met Movisie haar handreiking [Transgender in de gemeente](#) actueel gemaakt.

TRANSGENDER
INFO
NEDERLAND

kunnen voor contact, vragen of hulp.

De website **Transgenderinfo** was ook in 2017 het belangrijkste kanaal van TNN om achterban en buitenwacht te bedienen van informatie over transgender zijn en thema's. Vier vrijwilligers, aangestuurd door kantoor, houden de website up-to-date met nieuwsberichten en ervaringsverhalen en houden de agenda en sociale kaart bij zodat transgender personen gemakkelijk weten waar zij in hun buurt terecht

In 2017 is [transgenderinfo.nl](#) verder uitgebreid en gestructureerd in thema's, om zo veel mogelijke informatie toegankelijk per thema te maken. Zo hebben we laagdrempelige video's gemaakt waarin de ervaring van transgender personen centraal staat, en hebben we verdiepende factsheets

gemaakt. Er zijn in 2017 verschillende video's gemaakt en via social media gedeeld om verschillende thema's en ervaringsverhalen nog laagdrempeliger en gemakkelijker te verspreiden. Persoonlijke ervaringen werken namelijk goed voor zowel identificatie en empowerment voor transpersonen en omgeving, als agendering van misstanden en delen van best practices voor bijvoorbeeld werkgevers.

Met de videoproducties die eind 2016 en begin 2017 online zijn gekomen is er in 2017 ingezet op nog een sterkere toename van het aantal bezoekers voor [Transgenderinfo.nl](#) in 2017. Dat is gelukt: het aantal bezoekers steeg tot 5000 per maand, met een piek van 8000 bezoekers in februari dankzij de videoserie de *Transvote*. Ook het aantal mensen dat de nieuwsbrieven van de website ontvangt blijft gestaag groeien: maandelijks gemiddeld met 12%. De TNN-website is vrij constant in bezoekersaantal, dat zit rond de 2.000 per maand, met in 2017 in totaal bijna 24.000 bezoeken.

Uitwisseling van informatie via social media

Op sociale media verzorgde en stimuleerde TNN in 2017 uitwisseling van informatie via twee openbare facebookpagina's, twee openbare

Irene vertelt in een video voor transgender info over haar succesvolle transitie op de werkvloer

twitteraccounts en een besloten platform. Langs die kanalen wordt op bijna dagelijkse basis informatie gedeeld tussen TNN en achterban, achterban onder elkaar en informatieverzoekers en achterban. Daarnaast wordt de achterban af en toe bevraagd over een onderwerp om respons op webformulieren of actuele thema's te krijgen. De besloten Facebookgroep Platform Transgender Info heeft zoals de naam al vermeldt, met name een platformfunctie, om de uitwisseling met de achterban onderling te stimuleren. Lidmaatschappen en discussies worden door het kantoor gemodereerd om een veilige omgeving te creëren

Op 1 januari 2017 hadden bijna 2600 gebruikers de facebookpagina van TNN geliket, eind 2017 waren dat er bijna 3000. Berichten kregen in 2017 ook meer reacties, en werden vaker gedeeld en becommentarieerd dan de jaren ervoor. Het totaal aantal volgers van TNN op Twitter (@TransNetNL) is fors toegenomen, van zo'n 3300 naar bijna 3600. De sociale media kanalen van Transgender Info worden steeds beter gevonden: 850 volgers op de facebookpagina en 484 volgers op Twitter (@TransInfoNL). De gesloten facebookgroep Platform Transgender Info trekt elke week tien nieuwe leden aan.

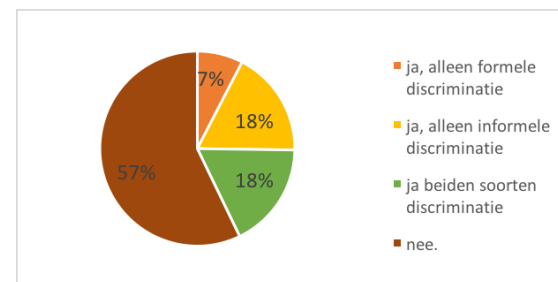
Onderzoek

In 2017 heeft TNN ingezet om signalen die in de achterban worden opgevangen met onderzoek uit te diepen. Transgender personen identificeren op deze manier de issues die TNN dient te agenderen. Gedegen onderzoek draagt er volgens ons aan bij dat het bewustzijn van middenveld en overheid toeneemt over de issues die transgender personen meemaken en de rechten die overtreden worden. TNN heeft zich enerzijds gericht op ontsluiting van bestaande kennis via factsheets en nieuwsberichten via Transgenderinfo.nl, en anderzijds op het initiëren van meer onderzoek. In 2017 deelden we kennis met Universiteit Leiden (Work Place Pride leerstoel) en werkten we samen met

de Universiteit voor Humanistiek, de Universiteit Maastricht, en met zelfstandige onderzoekers en scriptiestudenten.

Met de UvH en de UM werken we samen om de belemmerende en bevorderende factoren voor arbeidsparticipatie van transgender personen nader uit te zoeken. Het eerste resultaat werd in februari 2017 gepubliceerd: een [factsheet](#)

waarin we cijfers over de arbeidsmarktpositie, arbeidstevredenheid en arbeidsdiscriminatie van transgender personen presenteerden. Deze resultaten kregen aandacht in

de media en in de politiek vanwege de – helaas – nog steeds slechte situatie van transgender personen op de arbeidsmarkt. Ruim 40% van de respondenten gaf aan last te hebben van discriminatie op de arbeidsmarkt.

Om meer inzicht te krijgen in de ervaring van transgender personen met geweld, niet alleen op straat, maar ook privé, heeft TNN samen met twee vrijwilligers een nieuw onderzoek uitgezet dat zoveel mogelijk aansluit bij bestaande onderzoeken naar veiligheid en huiselijk en seksueel geweld. De vragenlijst en de opzet zijn ook voorgelegd aan experts van het landelijke expertisecentrum van het OM, Roze in Blauw, een onderzoeksmethodoloog van de UvH, de Nationale Politie en een onderzoeker van IDEM/Radar. De vragenlijst was in 2017 klaar en is eind 2017 naar een vertaler gegaan, om in de werving van respondenten ook niet-Nederlands talige transgender personen woonachtig in Nederland te kunnen bereiken. De verwachting is rond Transgender Gedenkdag in 2018 met nieuwe resultaten te kunnen komen.

Naast het initiëren van onderzoek, ondersteunt TNN ook ander relevant onderzoek door deel te nemen aan focusgroepen. Zo zat TNN in de focusgroep voor professionals voor het SCP rapport Transgenderpersonen in Nederland en zaten we in de externe begeleidingscommissie van het onderzoek van Atria over beeldvorming van transgender personen in Nederland.

Bewustwording middels toename zichtbaarheid

Transambassadeurs

De zichtbaarheid van transgender personen is van groot belang om de sociale acceptatie van transgender personen bij de algemene bevolking te vergroten maar ook voor de empowerment van transgender personen zelf. Ook in 2017 speelde de transgender ambassadeurs van TNN hierin een belangrijke rol. Zij fungeerden als rolmodel en traden bijvoorbeeld op in de media en openbare gelegenheden namens TNN. Hun verhalen dragen bij aan het vergroten van de bewustwording van issues in de samenleving, Maar net zo belangrijk was hun rol richting de transgender gemeenschap in hun regio.

Transgender personen in de politiek

In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen heeft TNN de

campagne [Transvote](#) gelanceerd. Deze filmreeks op [Transgenderinfo.nl](#)

was bedoeld om transgender personen en hun bondgenoten inzicht te geven in de aanwezige transgender kandidaten en bondgenoten in de verschillen de partijen. Meerdere transgender kandidaten zijn op film gezet om te praten over wat zij en hun partij gaan doen voor belangrijke transgender issues. Als de partij geen transgender kandidaat had, dan kwam een andere kandidaat aan het woord.

Met de transvote neemt bewustwording van de issues waarmee transgender personen te maken krijgen en mogelijke oplossingen toe. De aandacht voor transgender kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezingen is niet alleen informerend bedoeld, maar het werkt ook drempelverlagend voor transgender personen om politiek actief of actiever te worden.

Lhbt-dagen

Verschillende lhbt-dagen door het jaar heen geven TNN extra munitie om aandacht te krijgen van media, organisaties en personen voor de issues van de transgender gemeenschap. Ook dat dient de bewustwording te

vergroten. Naast de Pride worden de Coming-Outdag en Parse Vrijdag steeds bekender. Een representatie van de "T" op die dagen is onmisbaar. TNN ondersteunde daarom in 2017 TransAmsterdam met de organisatie van de Transpride. En ook tijdens de Canal Parade in 2017

was er flink veel transgender zichtbaarheid. voor de derde keer in de geschiedenis van de Pride voer er een trans boot, mede dankzij een bijdrage van TNN. De aanwezigheid van deze boot tijdens de Canal Pride was een duidelijk signaal naar zowel de lhbt gemeenschap als naar de buitenwereld.

Andere dagen zoals IDAHOT of de specifieke dagen voor de transgender gemeenschap (Transgendergedenkdag en Transgenderzichtbaarheidsdag) genieten nog een stuk minder bekendheid. Om daar verandering in te brengen heeft TNN van deze dagen juist wél werk gemaakt.

Trans Lives Matters: herdenk onze slachtoffers

TNN heeft in 2017 samen met Club T van COC Zwolle de landelijke Transgendergedenkdag in de Grote Kerk in Zwolle georganiseerd. De transgendervlag hing bij de gemeente halfstok. Dit jaar stond er ook een Nederlands slachtoffer op de lijst van de slachtoffers van transfobie: de moord op de transvrouw Bianca die nauwelijks (of enkel zeer sensationele) aandacht kreeg in de media.

TNN publiceerde op transgendergedenkdag samen met de sekswerkersbelangenorganisatie Proud een [opiniestuk](#) om de schrijnende situatie waarin trans sekswerkers zich bevinden aan te kaarten, ook in Nederland. Traditiegetrouw legde TNN op 4 mei samen met patiëntenorganisatie Transvisie een krans op het homomonument, om stil te staan bij de honderden trans personen die jaarlijks door geweld of zelfmoord om het leven zijn gekomen.

Transgenderzichtbaarheidsdag

In 2017 had TNN plannen gemaakt voor een Transgenderzichtbaarheidsdag in Rotterdam. Door het vertrek van de vrijwilliger die dat project trok konden de plannen voor de transgenderzichtbaarheidsdag helaas niet gerealiseerd worden zoals we voor ogen hadden. Door trans activisten en bondgenoten in Rotterdam werd er in plaats daarvan een gehele maand vol activiteiten gepland: met inhoudelijke discussies over transgender zichtbaarheid, theaterstukken en

optredens van het transgenderkoor. TNN heeft hierbij een ondersteunende rol gehad.

In de media

Media hebben veel invloed op de beeldvorming over transgender personen. Juist daarom is het van belang dat media op een veelzijdige, respectvolle en accurate manier berichten over transgender personen en issues. In 2017 heeft TNN dan ook ingezet op het contact met media en een toename van bewustwording bij mediaprofessionals zelf.

Media wisten TNN in 2017 beter te vinden dan in eerdere jaren. Dat kwam door verbeterde bereikbaarheid van TNN, groeiende bekendheid van TNN door eigen outreach met persberichten en door goede afstemming met partners als COC Nederland. Media vroegen TNN om een reactie op bestaande ontwikkelingen of wilden in contact komen met een transgender persoon. Het woordvoerderschap van TNN ligt in eerste instantie bij de voorzitter. Daarvan wordt eventueel afgeweken wanneer de expertise ergens anders ligt, bijvoorbeeld over onderwijs, zorg of non-binaire transgender personen.

Op bepaalde gebieden wijst TNN mediaprofessionals door naar organisaties die hier nog meer kennis over bezitten. Voor bijvoorbeeld vragen over de vergoeding van ingrepen door verschillende verzekeraars, verwijzen we door naar de patiëntenorganisatie Transvisie. Daarnaast vormt het kantoor de filter voor verzoeken van de media naar de achterban toe; afhankelijk van het onderwerp speelt TNN verzoeken via haar kanalen door, of benadert ze specifieke personen.

TNN benadert de media ook zelf met persberichten om te reageren op bepaalde ontwikkelingen of juist om kwesties te agenderen. De publicatie van het SCP rapport *Transgender personen in Nederland* was een belangrijk moment voor TNN om belangrijke issues te agenderen. Al eerder had TNN de continuering van de slechte arbeidsparticipatie en de ervaren arbeidsmarktdiscriminatie onder transgender personen middels eigen

onderzoek via het NRC weten te agenderen. Maar met de media-aandacht voor de uitkomsten van het SCP rapport wist TNN dit issue bij een groot publiek bekend te maken, net als (onder meer) transgenderzorg, veiligheid, de obstakels in verandering van je papieren geslacht en seksregistratie. Voor het SCP rapport is het woordvoerderschap onder meerdere transgender bestuursleden en personeelsleden verdeeld. Diverse trans ambassadeurs en andere contacten zijn benaderd voor persoonlijke verhalen om zo de diversiteit aan verhalen onder transgender personen voor het grote publiek zichtbaar te maken.¹

De 'genderzomer' in 2017 liet vooral zien wat er nog te doen valt voor de sociale acceptatie van transgender personen in Nederland. De media schreven in de zomer van 2017 veel over het HEMA-besluit om geen labels meisje of jongen meer op kinderkleding te plakken, over de lhbt-schrijfwijzer voor de gemeente Amsterdam, en het besluit tot "beste reizigers" van de NS. Deze nieuwsberichten werden door media vaak bij elkaar genomen en beschreven met de noemer genderneutraliteit. De media zochten hierbij de discussie op tussen voor- en tegenstanders; een mediaformat dat nadelen heeft omdat het polariserend werkt. Genderneutraliteit werd in het najaar 2017 tot het meest irritante woord gekozen, en de aandacht leverde ook [online agressie](#) naar transgender personen op. De TNN ziet het als haar taak voor de komende jaren om nog duidelijker te maken dat aandacht voor genderinclusiviteit gender niet neutraliseert, maar juist ruimte maakt voor genderdiversiteit.

Media berichten veelal met respect en empathie over transgender personen. Maar helaas worden er ook vooroordelen bevestigd in de

media, verkeerde cijfers gebruikt, iemands genderidentiteit juist niet als leidend genomen, en worden er, vaak uit onwetendheid, kwetsende uitspraken gedaan. Ook ligt er eenzijdigheid op de loer door de dominantie van het succesverhaal in de media en de focus op de lichamelijke transitie.

Wanneer de media de plank misslaan, neemt TNN altijd contact met ze op. Ook onze achterban wijst media vaak op de mediawegwijzer. Deze acties hebben echter niet altijd het gewenste resultaat. De zeer oneerbiedige en sensationele verslaglegging van de verdrietige moord op transvrouw Bianca in Arnhem dit jaar door *de Gelderlander* en de reactie van de eindredacteur op de kritiek van TNN, laat de lange weg zien die we bij sommige media nog te gaan hebben.

Om de berichtgeving actiever te verbeteren is TNN in 2017 een project gestart samen met T Image, de Universiteit Leiden en Atria. Doel is middels onderzoek te weten te komen wat er nodig is naast de reeds ontwikkelde mediawegwijzer om de representatie te verbeteren.

---

¹ Een greep uit enkele papieren krantenartikelen: <https://nos.nl/artikel/2172254-transgender-corine-die-leuke-buurman-draagt-ineens-een-rok.html>; <https://www.volkskrant.nl/binnenland/transgenders-vinden-moeilijk-werk-vaker-zijn-ze->

[werkloos-arbeidsongeschikt-of-in-de-bijstand~a4493345/](https://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2017/05/schaf-die-hele-geslachtsregistratie-gewoon-af), <https://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2017/05/schaf-die-hele-geslachtsregistratie-gewoon-af>, <https://www.trouw.nl/samenleving/forse-toename-van-het-aantal-transgenders~a744689c/>

Op 19 en 20 oktober vond voor de eerste keer in de wereld een internationale expertmeeting plaats tussen transgender personen over de wijze waarop media transgender personen en trans issues representeren. TNN kon tweedaagse meeting samen met T-Image, Universiteit Leiden en Atria organiseren dankzij een subsidie van het ministerie van OCW.

Deelnemers waren: Global Action for Trans Equality (GAT), Transgender Europe (TGEU), on the road media project All about Trans, Iranti, Gay and Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD) en Transgender Media Watch UK. Zij deelden onderling en met de achttien uitgenodigde Nederlandse experts en de vier organisatoren *best practices* om de beeldvorming in de media positief te beïnvloeden. Ook bespraken ze hoe deze toegepast konden worden in de Nederlandse context.

De expertmeeting vormt de basis voor het Trans wereld café dat in januari 2018 wordt georganiseerd dat als doel heeft bruggen te slaan tussen mediaprofessionals en transgender personen, waaraan een groot deel van de aanwezige nationale experts als 'connector' zullen meedoen. Tegelijkertijd werd de uitdagingen van goede mediarepresentatie en behoeftes daarin bij mediaprofessionals en transgenderpersonen onderzocht. Dit actieonderzoek loopt door in 2018, maar laat reeds zien dat er aanzienlijke overlap is tussen problemen die mediaprofessionals enerzijds, en transgender personen anderzijds signaleren.

Bewustwording over rigide gendernormen

In 2017 ging de brede alliantie genderdiversiteit van start. In deze alliantie werkt TNN samen met elf maatschappelijke organisaties om meer ruimte, flexibiliteit en diversiteit in gender voor iedereen wil creëren, middels onder meer bewustwording. Niet alleen transmannen, transvrouwen en non-binaire trans personen hebben immers last van rigide normen over hoe mannen en vrouwen zich behoren te gedragen, ook cis vrouwen en cis mannen lopen hier vaak tegenaan, blijkt uit onderzoek.

De alliantie genderdiversiteit wil hier verandering in brengen en heeft in 2017 als eerste stappen de alliantie verder uitgebreid en onderzoek verricht naar werkzame interventies.

Capaciteitsopbouw: ondersteunen, adviseren en trainen

Transgender personen krijgen te maken met nogal veel obstakels in hun leven, blijkt uit de hoge cijfers over werkloosheid en arbeidsongeschiktheid. Maar ook op ander terreinen schiet de transgendersensitiviteit en -inclusiviteit té vaak tekort. TNN werkt zowel aan het ondersteunen van haar achterban, als aan het bevorderen van de transgendervriendelijkheid van de organisaties en professionals om transgender personen heen.

Versterken van transgender gemeenschap: regio-overleggen

In 2017 is TNN via regio-overleggen bij lokale transgroepen en -organisaties nagegaan waar zij behoefte aan zouden hebben en wat TNN daarin zou kunnen betekenen. De eerste vier overleggen zijn in 2017 geweest, met regio zuid, regio noord, en regio west-midden. Deze overleggen hadden uitwisseling en advisering van de groepen onderling ten doel. Hoewel deelnemers de overleggen waardeerden, er veel werd uitgewisseld en er kortere lijnen onderling zijn ontstaan, kostte het TNN ook elke keer veel werk om deelnemers bij elkaar te krijgen. De opzet van de regio-overleggen wordt in 2018 gecontinueerd en halverwege 2018 geëvalueerd.

Transsensitiviteit bevorderen bij gemeentes: e-learnings

Hoe vervelend is het als transgender persoon om verkeerd aangesproken te worden door baliepersoneel van de gemeente of dat bij je trouwen de trouwambtenaar je blijft aanspreken als mevrouw terwijl je allang als meneer door het leven gaat? In het najaar van 2017 ondersteunde TNN Transketeers met de voorbereiding voor een e-learning voor het baliepersoneel voor de vier grootste gemeentes. Deze e-

learning wordt verder in 2018 ontwikkeld. Ook zat TNN in de klankbordgroep voor de ontwikkeling van een e-learning van sociale professionals voor het kennisinstituut Movisie, om hen meer handvatten en kennis te geven en handelingsverlegenheid tegen te gaan.

Meer transpersonen aan het werk helpen

Het is helaas nog slecht gesteld met de arbeidsparticipatie, zo wezen het SCP rapport in 2017 én het onderzoek van de UvH in samenwerking met TNN uit. TNN heeft een duidelijk doel om meer transgender personen aan het werk te helpen. Dit doet TNN met steun via jobcoaching, commitment van de werkgevers via Verklaring van Dordrecht en het verspreiden van *best practices* via de transzoen.

In 2017 maakte TNN voor transgender personen net als de jaren ervoor kosteloze jobcoaching mogelijk, dankzij een projectsubsidie van de directie emancipatie van het ministerie van OC&W. De jobcoaching verliep in 2017 via stichting Gendertalent.

Maar met alleen individuele steun voor transgender personen zijn we er niet. TNN heeft zich in 2017 gericht op het committeren van werkgevers

aan transgendervriendelijke werkvloer en arbeidsmarkt. De verklaring van Dordrecht is een middel hiervoor. In 2017 is de Verklaring ondertekend door de gemeentes Zwolle en Tilburg, en door de Hanzehogeschool. Ook heeft de gemeente Arnhem een handtekening toegezegd. Naast de uitrol van de verklaring van Dordrecht, heeft TNN evaluatiegesprekken gehad met gemeentes die hebben getekend om met hen effectiever verdere stappen op dit onderwerp te kunnen zetten. Daarvoor is een survey ontwikkeld, die

Ondertekening van de Verklaring van Dordrecht door de gemeente Tilburg

gebruikmaakt van inzichten van stichting Work Place Pride op dit terrein en goed aansluit op de verklaring van Dordrecht. Eind 2017 is er een stagiaire aangetrokken die op basis van de survey, evaluatiegesprekken en wetenschappelijke inzichten een toolkit voor werkgevers ontwerpt.

Een andere interventie op het terrein van arbeidsmarktparticipatie is het uitreiken van de transzoen, de prijs voor transgendervriendelijk

werkgeverschap. De procedure hoe iemand zijn/haar/hen werkgevers kan nomineren is eind 2016 online gezet. Inmiddels zijn er in 2017 drie transzoenen uitgereikt: aan de Hanzehogeschool, Tangenborgh en het vervoersbedrijf RMC. De transzoen heeft vooral regionaal (via radio en krant) aandacht gekregen. Naast dat werkgevers van elkaars *best practices* kunnen leren, is de transzoen ook empowerend voor de eigen

gemeenschap: het laat namelijk zien dat een transitie op werk ook heel goed kan gaan.

Politieke participatie van trans personen stimuleren

Een aanverwante activiteit die TNN heeft ontplooid om transgender personen individueel in hun loopbaan te ondersteunen is het aanbieden van een leergang politiek. Transgender personen in het politieke ambt zullen ook een rolmodelfunctie vervullen voor andere trans personen.

De leergang vond in het najaar van 2017 plaats voor 10 deelnemers. De leergang bestond uit vier bijeenkomsten waarin kennisgemaakt werd met het werk van de Eerste en Tweede Kamer (rondleiding en gesprekken met (oud-) Kamerleden), met politiek op gemeentelijk niveau (gesprekken met wethouders, raadsleden en burgemeesters), een campagnetraining, een introductie met verschillende politieke partijen die Nederland kent, een debat training, en een bijeenkomst met een bijdrage van BZK over diversiteit in het politieke ambt en de veiligheid van politieke ambtsdragers.

Start van de politieke leergang met VVD Kamerlid Dylan Yesilgoz en PvdA Kamerlid Astrid Oosenburg

De laatste bijeenkomst was in januari 2018. De evaluatie van de leergang en de mogelijke follow-ups vinden begin 2018 plaats. Een nevenopbrengst van de leergang zijn de relaties die TNN heeft gelegd met verschillende politieke partijen en ambtsdragers en met het ministerie BZK op dit

terrein. Zodoende hebben we ook deelgenomen aan de door BZK georganiseerde expertmeeting in november 2017 over de mogelijkheden om diversiteit en representativiteit in het politieke ambt te verbeteren.

Transgendersensitiviteit bevorderen van zorgprofessionals

In 2017 heeft TNN met Movisie en Rutgers gesprekken gevoerd over de implementatie van de GGZ kwaliteitsstandaard 'Zorg voor transgender

personen'. Tegelijkertijd was ook de alliantie Gezondheidszorg op maat in ontwikkeling. Besloten is af te wachten tot deze alliantie, waarin TNN via COC NL betrokken is, van start is gegaan. De overleggen met de artsen over verbeteringen over de transgenderzorg en de over de somatische standaard liggen bij de patiëntenorganisatie Transvisie.

Om alvast de kennis voor zorgprofessionals te vergroten heeft TNN in 2017 naast de factsheet zorg en welzijn een documentaire ontwikkeld door een scriptiestudent, De factsheet en de aanwezigheid van het audiovisuele voorlichtingsmateriaal is en wordt, naast de eigen kanalen, ook via partners zoals de regenbooggemeentes verspreid.

Met het RIVM lopen er sinds 2017 meerdere gesprekken over de problemen met toegang tot screening baarmoederhalskanker voor transmannen, en de mogelijke oplossingen hiervoor.

TNN heeft zich daarnaast toegelegd op de zorg voor het welzijn van transgender vluchtelingen. Er zijn diverse koploperoverleggen 'transgender vluchtelingen' gevoerd met mede-initiatiefnemer Patiëntenorganisatie Transvisie en diverse betrokkenen uit het veld. Deze overleggen bracht TNN in contact met diverse transgender asielzoekers. Samen met hen heeft TNN bijgedragen aan een expertmeeting van de Universiteit Utrecht en een voorlichting op de Dag van de Veiligheid van het COA. In Amsterdam is een lokaal overleg gestart ten behoeve van de seksuele gezondheid en transgenderzorg voor transgender asielzoekers. Deelnemers zijn naast TNN, ook Stichting Proud, P&G292, GGD Amsterdam en de gemeente Amsterdam. Er is tevens individueel contact met transgender vluchtelingen die met vragen over toegang tot Nederland, transgenderzorg, veiligheid en huisvesting zich tot TNN wenden.

Trans personen steunen bij discriminatie via het meldpunt

In 2017 heeft TNN een meldpunt verzorgd voor discriminatie op grond van genderidentiteit en/of genderexpressie. TNN's meldpunt heeft vooral een portaalfunctie: het is bedoeld om meldingen zo laagdrempelig mogelijk binnen te krijgen en om mensen door te verwijzen naar de geschikte instanties. Tegelijkertijd biedt TNN ook een luisterend oor en ondersteunen we, waar wenselijk, antidiscriminatiebureaus als zij een klacht binnen hebben gekregen. Samen met het antidiscriminatiebureau Zeeland stelde TNN en patiëntenorganisatie Transvisie het volgende aan de orde bij het Zorginstituut Nederland: verzekeraars wilden het in laten vriezen van geslachtscellen voor transvrouwen vooraf aan de hormoonbehandeling niet vergoeden. Naar aanleiding van deze gezamenlijke actie heeft het Zorginstituut haar voorwaarden aangepast zodat voortaan ook transvrouwen die minder financiële middelen hebben niet hoeven te kiezen tussen kinderwens en hormoonbehandeling.

Hiernaast monitort TNN de soort en de aard van de meldingen die zijzelf maar ook de ADV's en het meldpunt internet discriminatie (MIND) binnenkrijgen en de zaken die bij de politie zijn geregistreerd of ingediend zijn bij het college van de rechten van de mens. Opvallend is dat het aantal meldingen zeer beperkt is. In april heeft TNN haar monitor over 2016 gepubliceerd, gelijktijdig met de landelijke monitor van ADV's en politie.

Direct hierna is TNN een online campagne meldingsbereidheid voor de eigen achterban gestart: met blogbijdragen van ervaringsdeskundigen, maar ook van instanties zoals het College van de Rechten van de Mens, de politie, ADV's en het Meldpunt Internet Discriminatie. Daarnaast verspreidt TNN een visueel stroomschema om duidelijk te maken wanneer je en waarvoor je waar terecht kan. Tijdens deze campagne stegen bij TNN de meldingen iets, maar daarna daalden ze weer. Dat sluit aan bij de algemene ontwikkeling dat een continue campagne nodig is voor om ervoor te zorgen dat mensen weten dát en wáár ze meldingen

kunnen doen. Ditzelfde werd ook duidelijk tijdens een expertmeeting meldingsbereidheid, georganiseerd door IDEM waaraan TNN deelnam.

Om ook groepen te bereiken die minder bekend zijn met TNN, heeft TNN in het najaar van 2017 ingezet op haar contacten met organisaties rondom sekswerkers in de Randstad, zodat wij de juiste informatie kunnen bieden op onze eigen website, en zij kunnen doorverwijzen naar TNN als meldpunt, mocht de politie of ADV een stap te ver zijn voor de transgender sekswerkers. De Engelstalige en Nederlandstalige wervingsflyer die TNN eind 2017 heeft gemaakt om het meldpunt van TNN bekender te maken, dient onder meer om deze groep te bereiken. In Amsterdam is de inzet van TNN nog groter om transgender sekswerkers met onze organisatie bekend te maken: een vrijwilliger is maandelijks bij de avond van PG292 voor transgender sekswerkers om te helpen met vragen over onder meer discriminatie.

Transgendersensitiviteit bij de politie verbeteren

Aandacht voor transgender personen is onderdeel geworden van het programma van de nationale politie 'De kracht van het verschil'. TNN heeft hiervoor materiaal ontwikkeld, die door de politie zelf ingezet wordt in discussiebijeenkomsten. Ook maken we samen met de politie-eenheid Zeeland/West-Brabant filmmateriaal specifiek voor de politie. TNN neemt verder deel aan de gesprekken met de nationale politie, LECD van het OM en de antidiscriminatiebureaus over de registratie en monitoring van discriminatie en de te ondernemen stappen hieromtrent. Dit zodat meldingen en aangiftes van incidenten waarin discriminatie een rol speelt, ook daadwerkelijk als discriminatie geregistreerd en behandeld worden. Ook bij de politieacademie is een succes te melden: TNN heeft drie leercasussen geschreven rondom aangiftes van transgender personen die in 2017 geïmplementeerd zijn in het eerste onderwijsjaar van de politieacademie.

Transgendervriendelijkheid beveiligingspersoneel op Schiphol

TNN denkt met verschillende organisaties mee hoe zij hun werk inclusiever en transgendervriendelijk kunnen maken. Naar aanleiding van een persoonlijk verhaal van een transman over de behandeling die hij kreeg op Schiphol, heeft samen met COC Amsterdam een onderzoek gestart. Hierin vroegen we transgender personen naar hun ervaringen met personeel en veiligheidschecks op luchthavens, en Schiphol in bijzonder. 1 op de 8 respondenten had een vervelende ervaring met veiligheidscheck en securityscans. Die negatieve ervaringen draaiden om de bejegening van het personeel en de onmogelijkheid om te kiezen wie van het personeel hen zou fouilleren. Schiphol wil de resultaten van onze vragenlijst ter harte nemen om de eigen beveiligingsorganisatie transgendervriendelijk te maken. TNN is met Schiphol in gesprek hoe het protocol veranderd kan worden om transgender personen beter te behandelen.

Handvatten voor onderwijsinstellingen

TNN ondersteunt waar nodig het werk van COC Nederland op het gebied van onderwijs. De in 2016 ontwikkelde brochure Transgender in het onderwijs is opgenomen in de GSA pakketten die door Gender and Sexuality Alliances op middelbare scholen en MBO's bij het COC Nederland worden besteld. Ook heeft TNN opnieuw deze brochure verspreid onder alle vertrouwenspersonen van Mbo's, Hbo's en Universiteiten en lhbt studentennetwerken.

Wet en regelgeving

In 2017 stonden belangrijke zaken op de politieke agenda om transgenderemancipatie verder te bevorderen. Tegelijkertijd moest er ook een nieuwe kamer gekozen worden en een nieuw kabinet gevormd worden. TNN heeft in 2017 de politieke partijen, ministeries, de informateurs en vervolgens de nieuwe Tweede Kamerleden geïnformeerd over de transgenderemancipatie en -beleid en nauw samengewerkt hierin met COC Nederland en NNID. Mét resultaat. Met een stevige lhbt-emanipatie passage in het regeerakkoord kan de minister van emancipatie komende tijd goed vooruit.

Expliciet verbod op discriminatie van transgender personen in zicht

In 2017 was het al aangekondigd, maar begin 2017 lag het er: het initiatief wetsvoorstel van D66, PVDA en GroenLinks om de bescherming van transgender personen onder de discriminatiegrond geslacht te expliciteren in de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb). Dit is een vrucht van jarenlange inzet van TNN en partners als COC Nederland en NNID. In 2018 buigt de kamer zich over het voorstel om 'geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie' expliciet te noemen in de Awgb. Het expliciete verbod op discriminatie van transgender personen in de Awgb is eveneens in het regenboog stembusakkoord van COC Nederland opgenomen dat de regeringspartijen hebben getekend en ook in het regeerakkoord wordt naar verheldering van de Awgb verwezen.

Verkendend onderzoek betaald transitieverlof

Met het ministerie van OC&W is in 2017 verder gesproken over de mogelijke vormgeving van een verlofregeling als middel voor betere arbeidsrechtelijke bescherming van transgender personen tijdens hun

medische transitie. Een scriptiestudent is voor TNN aan de slag gegaan om de verlofvorm van de arbeidsrechtelijke bescherming te verkennen met behulp van interviews met werkgevers, HR personeel en arbeidsrechtdeskundigen. Het transitieverlof garandeert een verlofperiode voor de transgender werknemer. De overheid compenseert, dan de werkgever financieel voor de afwezigheid van de werknemer, net zoals dat nu bij zwangerschapsverlof gebeurt. Het transitieverlof zou drempels voor werkgevers om transgender personen aan te nemen weg kunnen nemen. De inzet voor deze maatregel heeft al geleid tot een lokale variant van de gemeente Amsterdam voor haar transgender ambtenaren.

Vergoeding voor borstconstruties toegezegd

Op het vlak van zorg is er na lang aandringen van TNN, Patiëntenorganisatie Transvisie en COC Nederland in 2017 door de minister van VWS een regeling aangekondigd voor vergoeding van borstprothesen bij transgender vrouwen. Toegezegd was dat in 2018 een subsidieregeling hiervoor zou komen.

Op naar verbeteringen in de transgenderzorg

TNN heeft de petitie van Principle 17 begin 2017 mede-ingediend waar de slechte staat van de transgenderzorg en de mogelijke oplossingen werden aangekaart. Ook in haar eigen brieven aan ministers en in haar politieke contacten is de transgenderzorg in Nederland, en met name maar niet alleen de lange

- Eerste stappen inperking seksregistratie
- Verheldering van Awgb in regeerakkoord
- Betaald transitieverlof door gemeente Amsterdam
- Toezegging subsidieregeling voor plaatsing borstprothesen voor transgender vrouwen
- Aanbevelingen voor bescherming transgender rechten in Nederland op basis van onze VN schaduwrapportages

wachlijsten, een terugkerend thema. Decentralisering van de transgenderzorg zou veel problemen oplossen. TNN ondersteunt de patiëntenorganisatie Transvisie, wanneer wenselijk, in haar beleidsbeïnvloeding.

Op naar depathologisering in ICD-11

Tevens pleitte TNN voor depathologisering van de diagnostische criteria in de *International Classification of Diseases (ICD)* bij het Ministerie van VWS. Dit leidde tot schriftelijke vragen in de Tweede Kamer en het standpunt van het ministerie dat transgender-zijn geen psychische stoornis is. TNN heeft gesproken met de toenmalige minister van Volksgezondheid (Schippers) en de Nederlandse Zorgautoriteit (NZA).

Op naar verbeteringen in de transgenderwet

In 2016 was TNN gestart met voorbereidingen voor een eigen evaluatie van de Transgenderwet (Art. 28 BW 1), die door de minister was aangekondigd voor 2017. In de eerste plaats is TNN onder de achterban gaan inventariseren wat de ervaringen met de wet waren, en de wensen qua verbeteringen. Die [inventarisatie](#) kwam goed van pas toen TNN in het kader van de evaluatie deel mocht nemen aan de expertbijeenkomst van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Ook deed TNN als belangenorganisatie mee in het evaluatieonderzoek van het WODC dat in 2017 volgde. De verwachting is dat de minister voor de zomer 2018 met een besluit komt.

Voor TNN is het noodzakelijk dat de drempels om je geslacht te wijzigen in de basisregistratie persoonsgegevens geschrapt worden:

deze wijziging zou zonder deskundigenverklaring mogelijk dienen te zijn. Ook zouden jongeren onder de 16 de mogelijkheid moeten krijgen om hun geslacht op papier te wijzigen, zodat zij niet 'ge-out' worden door hun identiteitspapieren op bijvoorbeeld een schoolreisje.

Eerste stappen vermindering van seksregistratie

Eind 2016 kwam de minister met een brief waarin reeds een aantal stappen om seksregistratie te verminderen worden genoemd. In het regeerakkoord neemt het kabinet zich voor onnodige seksregistratie verder terug te dringen.

Agenderen via de VN

In 2017 werd de behandeling van mensenrechten (UPR, CESCR) in Nederland onder de loep genomen: TNN heeft samen met NNID en COC Nederland achtereenvolgend een UPR-rapportage en een CESCR-rapportage opgesteld en ingediend. Deze zijn bedoeld voor de commissies en lidstaten om te kunnen beoordelen in hoeverre Nederland zich aan de internationale verdragen heeft gehouden. De commissies en lidstaten hebben vervolgens verschillende aanbevelingen gedaan om de discriminatie van lhbt personen te verminderen. TNN is de voortgang daarna uiteraard blijven volgen.

Organisatie

2017 stond in het teken van optimalisering van samenwerking. TNN ging samenwerken met nieuwe partners aan en versterkte relaties met oude partners. Dat leidde tot een nieuwe veranderingstheorie hoe een genderdiverse en inclusieve theorie te bereiken was. 2017 was ook het jaar dat TNN naar Amsterdam Oost verhuisde en het gezicht naar buiten veranderde met het aantreden van een andere voorzitter en twee nieuwe bestuursleden.

Samenwerkingspartners

TNN heeft haar samenwerking met partners in 2017 verder geoptimaliseerd. De goede samenwerking met COC Nederland en NNID heeft geresulteerd in een nieuwe alliantie waarmee de Minister voor

De Minister voor Emancipatie in gesprek met TNN, NNID en COC..

Foto: Geert van Tol.

Emancipatie een strategisch partnerschap is aangegaan voor de komende 5 jaar: de SOGIESC alliantie Gedeelde Trots, Gedeeld Geluk.

Door deze alliantie te sluiten kunnen de werkzaamheden nog beter afgestemd worden en doelen eenvoudiger worden gehaald in ons streven naar een diverse en inclusieve samenleving.

Op het gebied van arbeidsparticipatie werkt TNN nauw samen met de stichting Gendertalent en Work Place Pride. De samenwerking is gericht om elkaar zo veel mogelijk aan te vullen, te versterken en naar elkaar door te verwijzen. Ondertussen zijn de werkgevers die de verklaring van Dordrecht hebben ondertekend en vakbonden als FNV een belangrijke partner op dit gebied.

Op het gebied van Zorg werkt TNN samen met de patiëntenorganisatie Transvisie, met de afdeling Transvisie Zorg van PsyQ en met het activistencollectief Principle 17. De organisaties stemmen zoveel mogelijk op elkaar af hoe iedere organisatie afzonderlijk de belangen van transgender personen het beste kan dienen. Ook treden we gezamenlijk op waar nodig. Samen met patiëntenorganisatie Transvisie en Principle 17 heeft TNN verschillende problemen geagendeerd, en de gedupeerden advies gegeven. Die problemen waren: de hoge wachtlijsten bij de genderteams, het ontbreken van vergoedingen voor secundaire geslachtskenmerken en het gebrekkig welzijn van transgender vluchtelingen.

Ook bij andere emancipatiepartners wordt gestuurd op aansluiting. Zo werkt TNN reeds nauw samen met kennisinstituut Atria op het gebied van beeldvorming, en is er aansluiting gevonden met Women Inc. die met enkele media belangrijke allianties heeft gesloten om diversiteit te bevorderen.

Statutaire doelstelling

Statutaire naam : Stichting Transgender Netwerk Nederland (TNN).

Vestigingsplaats : Utrecht

Doel

1. De stichting heeft ten doel te streven naar een genderdiverse samenleving en emancipatie van transgenders en hun omgeving, alsmede al hetgeen met het vorenstaande in de ruimste zin verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
2. de stichting tracht dit doel onder meer te bereiken door het tegengaan, op grondslag van gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht hun juridische geslacht, van elke vorm van onderscheid, uitsluiting of beperking op grond van gender(identiteit), die tot gevolg of doel hebben de erkenning, het genot en/of de uitoefening van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op het gebied van politiek, economie, sociale omgang, cultuur, burgerrechten of welk ander gebied dan ook, door transgender en/of hun omgeving aan te tasten of teniet te doen.
3. uit de doelstelling van de stichting volgt onder meer dat de stichting ernaar streeft dat het Nederlands voorziet in genderneutrale persoonlijke voornaamwoorden, die niet alleen verwijzen naar mannen en vrouwen, maar ook naar alle andere mensen. Daar waar in deze statuten genderbeperkende mannelijke verwijzingen staan, worden derhalve zowel mannen als vrouwen als alle andere mensen bedoeld.
4. De stichting beoogt niet het maken van winst.

De samenwerking met partners in het antidiscriminatieveld is eveneens geoptimaliseerd: een goed voorbeeld is de samenwerking met betrokkenen van het programma De Kracht van het Verskil binnen de

politie om ook transgendersensitiviteit te bevorderen en dusdanig te registreren.

TNN is hiernaast lid van Transgender Europe (TGEU), en van ILGA, de internationale organisatie voor lesbische, homo, biseksuele, trans- en interseksue-organisaties. Ons uitgangspunt is dat verwante organisaties elkaar ook in internationaal verband kunnen versterken door kennis en ervaring uit te wisselen. ILGA heeft een belangrijke rol gespeeld tijdens de CESCER, het Nederlandse VN-examen over de culturele en economische rechten van de mens, toen NNID en TNN niet aanwezig konden zijn. Ook speelt de TGEU een onmisbare rol in het agenderen van de depathologisering van transgender-zijn in de ICD, de internationaal erkende lijst van ziektes die de WHO hanteert.

Verandertheorie

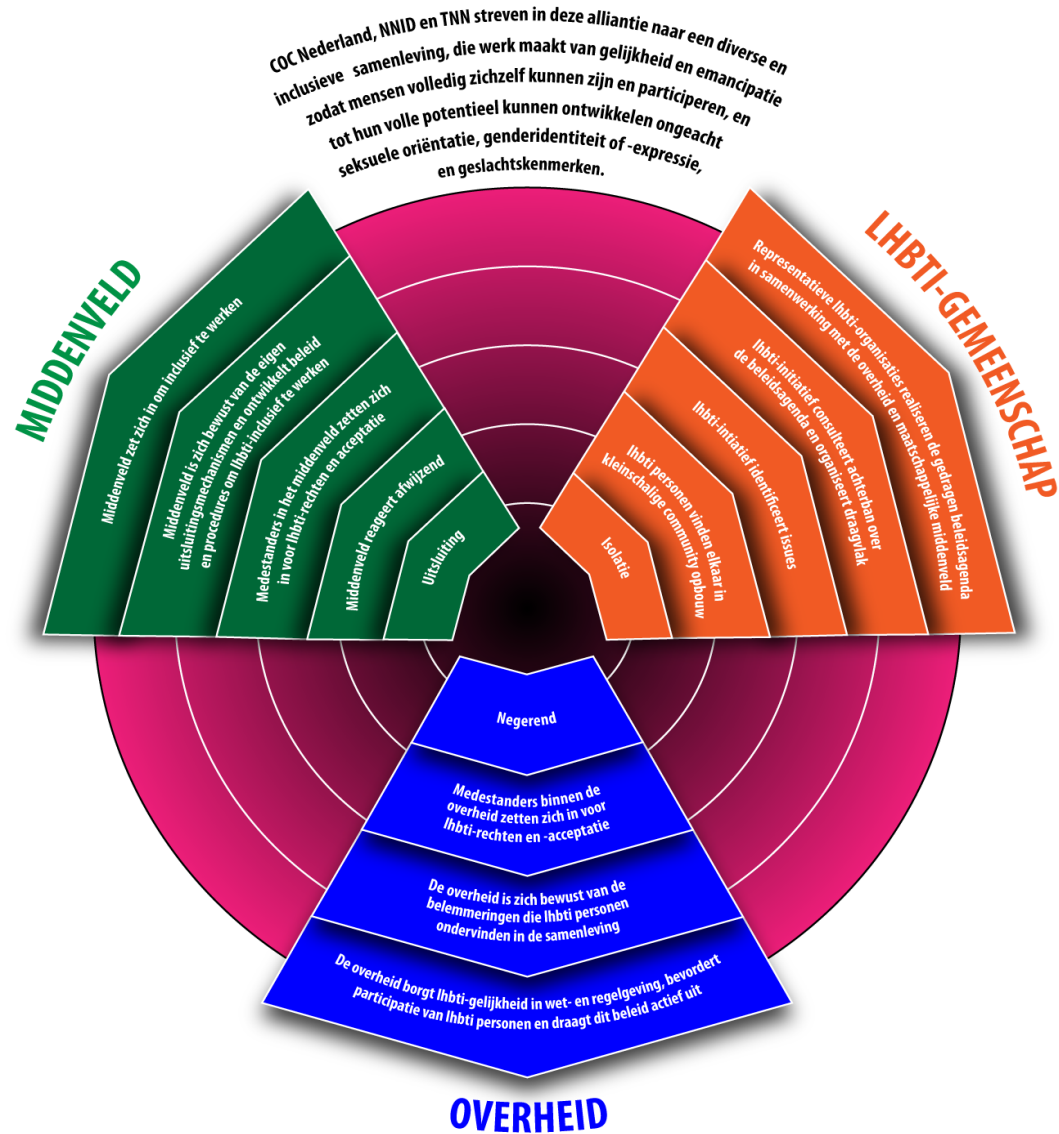
De nieuwe regeling voor subsidieverstrekking van de Directie Emancipatie van OCW waarin er gezamenlijk met andere maatschappelijke organisaties een veranderingstheorie dient te worden opgesteld, was een stimulerende factor om de eigen visie, toegevoegde waarde, uitgangspunten en werkwijzen nader te onderzoeken en een verandertheorie op te stellen.

Afgelopen jaren heeft TNN gewerkt op drie terreinen: zij werkt aan de *bewustwording* van een ieder in de samenleving door verschillende instrumenten in te zetten die de publieke opinie kunnen beïnvloeden ten gunste van het emancipatoir denken over transgender personen. Zij biedt structuur in de vorm van ondersteuning en training (*capaciteitsopbouw*) behalve aan transgender personen ook aan professionals, werkgevers en beleidsmakers. En zij ziet toe op emancipatie van de doelgroep op het gebied van voorzieningen

waarbij gelijke rechten en behandeling in *wet- en regelgeving* moet worden vastgelegd.

Bovenstaande werkwijze is in 2017 verder uitgediept en samen met COC Nederland en het Nederlands Netwerk Intersekse/DSD (NNID) een gedeelde verandertheorie ontwikkeld, waarmee we in de loop van 2017 steeds meer zijn gaan werken. Een verandertheorie legt uit *hoe* het uiteindelijke doel bereikt kan worden. Wat zijn onze kortetermijndoelen, welke interventies zijn daarvoor effectief, hoe hangen ze samen, op welke aannames berusten die interventies en hoe zijn ze onderbouwd? De verandertheorie is opgebouwd via de doelgroepen die TNN moet mobiliseren om een genderdiverse en inclusieve samenleving te bereiken: het middenveld, de overheid en de lhbt-gemeenschap. In onderstaande visualisering wordt duidelijk hoe we denken dat mobilisering van de drie doelgroepen schematisch via korte termijn doelstellingen verloopt. Al zou dit in werkelijkheid meer fluïde verlopen. Het individu wordt in de weergave niet benoemd, individuen emanciperen zich immers zelf. Wel kan de emancipatie van het individu voortgedreven worden door vooruitgang op de drie gevisualiseerde assen.

Met de weergave willen we duidelijk te maken dat progressie binnen de drie assen aan elkaar zijn verbonden. Het is over het algemeen niet mogelijk op een van de drie assen meer dan een of twee stappen op de andere assen vooruit te lopen. Achteruitgang op een van de assen, brengt het risico van achteruitgang op de andere assen met zich mee. Zo zou bijvoorbeeld de overheid maar tot op zekere hoogte achter of vooruit kunnen lopen op het middenveld en de ontwikkelingen binnen de lhbt-gemeenschap. In de visuele weergave wordt nu uit gegaan van het meest negatieve startpunt in Nederland. Maar voor sommige groepen en op sommige thema's ligt ons startpunt dichterbij het doel.

Bestuur

De bestuursleden vormen gezamenlijk het gezicht van TNN naar buiten toe, onder meer om zo ook enige diversiteit van de transgender gemeenschap te tonen. De voorzitter, maar ook de overige bestuursleden, treden regelmatig in de openbaarheid voor radio of TV en geven interviews aan geschreven media. In 2017 zijn er een aantal bestuurswisselingen geweest.

Samenstelling bestuur, dd. 31 december 2017

Onze penningmeester Bregtje Visser verliet TNN om zich volop in te zetten voor de Stichting Gendertalent. Sindsdien is de vacature vacant. Corine van Dun trad begin november 2017 af als voorzitter en heeft na jarenlange inzet het bestuur verlaten. Zij blijft als transambassadeur met TNN verbonden. Brand Berghouwer werd de nieuwe voorzitter. Een nieuw bestuurslid met de portefeuille zorg en welzijn werd gezocht en in september 2017 gevonden in Aike Pronk. Sinds begin december 2017 wordt het bestuur versterkt door algemeen bestuurslid Alex Kain, die de portefeuille werk onder haar hoede heeft gekregen en een belangrijke verbinding is naar de biculturele transgender gemeenschap met haar werk voor Trans United.

Eind december 2017 bestaat het bestuur uit:

Brand Berghouwer, voorzitter TNN.
Gert Hogebrug, secretaris en portefeuille veiligheid.
Alex Kain, algemeen bestuurslid onderwijs en werk.
Aike Pronk, algemeen bestuurslid zorg en welzijn.

Het bestuur werd bijgestaan door adviseur Bastiaan Winkel.

TNN is een expertisecentrum en belangenbehartiger, en is als zodanig politiek onafhankelijk. Om dit laatste te waarborgen hanteert het bestuur de stelregel dat wanneer een bestuurslid een of meer politieke nevenfuncties vervult of gaat vervullen, hij/zij dit aan het bestuur meldt. Politieke nevenfuncties en nevenfuncties bij andere organisaties zijn onverenigbaar met het bestuurslidmaatschap van TNN, indien door de samenloop van functies de interne en externe politieke en organisatorische onafhankelijkheid van TNN onvoldoende kan worden gewaarborgd.

Alle bestuursleden zijn actief op onbezoldigde basis. Zij kunnen reiskosten en overige onkosten declareren op basis van specificaties. Aan bestuurders worden geen leningen, voorschotten en garanties verstrekt. Bestuurders ontvingen eind 2017 een vacatievergoeding van 50 euro per bijgewoonde vergadering. De voorzitter ontving 60 euro per vergadering. Het bestuur is in 2017 vijf keer samen gekomen met de directeur bijeen voor standpuntbepaling, visie, beleids- en strategiebepaling en monitoring van lopende zaken.

Kantoor

In het betaald personeel zijn er geen wisseling geweest; wel zijn er een aantal verschuivingen geweest qua vrijwilligers en studenten, zonder wie het werk van TNN niet verricht kan worden. Zo is er een administratief medewerker bijgekomen die de coördinator/directeur ondersteunt.

Samenstelling kantoor dd. 31 december 2017

Salariëring geschiedt volgens de cao Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening.

Coördinator/Directeur (0,66 fte), schaal 10.

Beleidsmedewerker (0,77 fte), schaal 9.

Secretarieel medewerker (0,33 fte), schaal 5.

Stagiaire communicatie en videoproducties. De stagiaire heeft een stagevergoeding ontvangen van 200 euro per maand.

In 2017 waren er 11 vrijwilligers en studenten actief voor TNN: 4 vrijwilligers voor redactie van de website Transgenderinfo, 2 voor onderzoek over veiligheid en werk, 1 scriptiestudent transitieverlof, 1 scriptiestudent videomateriaal, 1 administratief medewerker, 1 vormgever en 1 communicatiemedewerker.

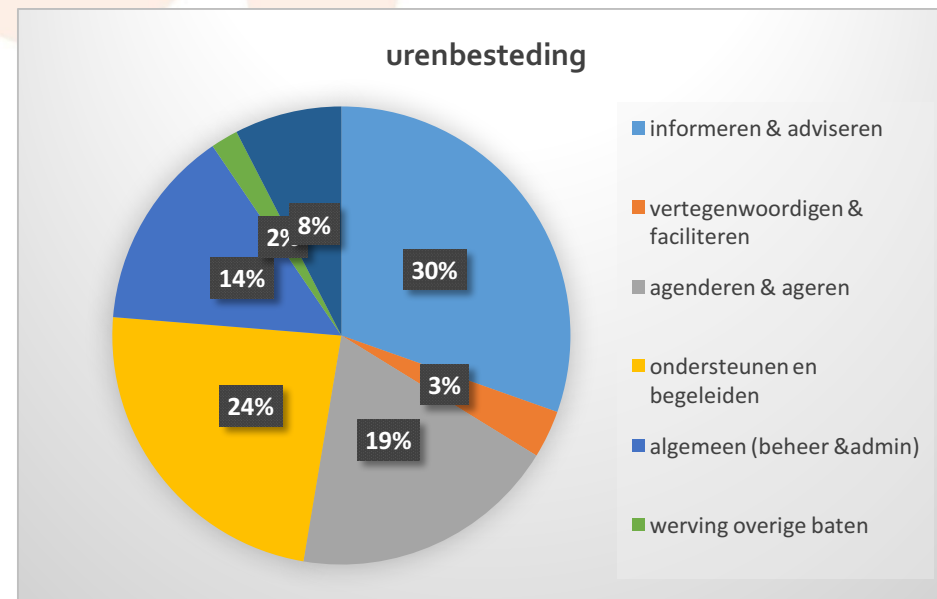
De vrijwilligers kunnen hun onkosten op declaratiebasis vergoed krijgen. Daar is een uitzondering op gemaakt: de vrijwillig administratief medewerker ontving een onkostenvergoeding van 125 euro per maand, conform de regelgeving van de belastingdienst.

Urenbesteding

TNN heeft meer uur dan in 2016 kunnen besteden aan haar interventies, informeren en adviseren, vertegenwoordigen en faciliteren, agenderen en ageren en ondersteunen en begeleiden dan in 2017. In 2017 is meer dan 75% van de tijd besteed aan het behalen van de inhoudelijke doelstellingen: bewustwording, capaciteitsopbouw en een verbeterde wet- en regelgeving.

Veel tijd ging zitten in de alliantievorming met COC Nederland en NNID. Ook de verhuizing naar het atlantisplein heeft de nodige tijd gekost. Dankzij de vrijwillige administratieve ondersteuning is zelfs na het

wegvallen van een penningmeester de tijd besteed van het betaald personeel aan het beheer en verantwoording beperkt gebleven.

Financiën

TNN is financieel gezond. De komende 5 jaar is TNN in het alliantieverband met COC en NNID verzekerd van een instellingssubsidie van het ministerie van OCW.

Corine van Dun fonds

In november is bij het afscheid van de voorzitter het Corine van Dun fonds opgericht om de transgender gemeenschap te ondersteunen met kleinschalige projecten die gericht zijn op het bevorderen van sociale acceptatie. Het fonds is tot op heden gevuld met particuliere giften. Gemeente Utrecht heeft een bedrag toegezegd dat

geormerkt is voor activiteiten die plaatsvinden in Utrecht in 2018.

Inhoudelijke toelichting bij jaarrekening 2017

TNN heeft in het jaar 2017 een instellingssubsidie ontvangen van het Ministerie van OC&W. Van dit ministerie heeft zij ook twee projectsubsidies mogen ontvangen, een voor het coachingsproject Transgender en Werk en een voor het project trans in/en de media samen met T Image, Universiteit Leiden en Atria. Daarnaast ontving TNN een klein deel van de projectsubsidie van het ministerie van OC&W voor de alliantie genderdiversiteit, waarvan Movisie penvoerder is. Hiernaast is een enkele gift ontvangen.

In 2018 is een verlies genoteerd van 9737 euro. Dat komt doordat voor de projecten Transgender en Werk en het project Trans in/en de Media nog niet de volledige subsidie is ontvangen. De resterende 20% van de subsidie wordt na afloop van deze beide projecten die in 2018 doorlopen ontvangen.

Het verlies is nu van de activiteitenreserve afgehaald. De reservepost, bestemming 'activiteiten' is terug gelopen en bedraagt €18.132,-. Voor de continuïteitsreserve hanteert TNN 20% voor de totale lopende instellingssubsidie over 2016 en 2017 (€ 300.000,-). De algemene continuïteitsreserve bedraagt, zowel per 31 januari 2017 € 30.000,-.

Opvallend is dat de giften, ondanks de oprichting van een nieuw fonds, nog zeer beperkt zijn. In 2018 moet worden ingezet op bekendmaking van dit fonds en andere financieringsbronnen dan het ministerie van OCW om het bestaan van TNN minder afhankelijk te maken van een ministerie.

Wat betreft de kosten valt vooral op dat de personeelskosten omhoog zijn gegaan. Dat heeft vooral te maken met de uitbreiding van de uren van het betaald personeel. Ook de huisvestingskosten zijn gestegen. De organisatiekosten bestaan uit de reiskosten, vrijwilligerskosten en de verzekeringskosten. In 2017 is er op de laatste post minder geboekt. De overige kosten bestaan grotendeels uit communicatiekosten, kantinekosten en administratie- en accountantskosten. De laatste zijn gestegen in het licht van de financiële verantwoording van de instellingssubsidie.

De financiële verantwoording van de instellingssubsidie over de periode 2016 en 2017 is gecontroleerd en goedgekeurd door de accountant Dubois & Co.

Balans en winst en verlies rekening 2017 Transgender Netwerk Nederland

<i>Activa</i>	31-12-2017		31-12-2016	
Materiële vaste activa				
Inventaris	373	373	493	493
Financiële vaste activa				
Borg	2.468	2.468	0	0
Vlottende activa				
Debiteuren	3388		10.000	
Overig	4336	7724	50	10.050
Liquide middelen				
Banken	187.340	187.340	84.858	84.858
		<u>197.517</u>		<u>95.401</u>

Passiva

31-12-2017

31-12-2016

Continuïteitsreserve

30.000

30.000

Activiteiten reserve

18.132

27.868

Stichtingskapitaal

100

100

48.232

57.968

Langlopende schulden

Lening o/g

-

-

Kortlopende schulden

Crediteuren

10.373

13.930

Nog te besteden

110.801

9.189

subsidies

Nog te betalen kosten

18.106

230

Overige schulden/
overlopende passiva

10.393

14.084

149.673

37.433

197.517

95.401

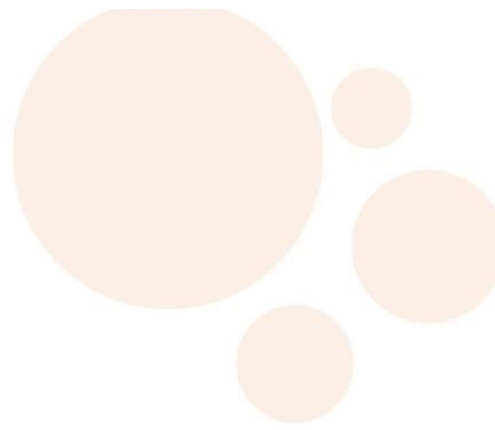
	31-12-2017	31-12-2016
Baten		
Instellingssubsidie	157.720	140.810
Overige subsidies	28.658	40.000
Overige baten	2600	
Giften en donaties	100	1.024
Corine van Dun fonds	385	
	----- 189.463	----- 181.834
Lasten		
Personeelskosten	135.689	105.130
Huisvestingskosten	12.478	8.866
Organisatiekosten (reiskosten/vrijwilligerskosten)	6.756	10.229
Overige kosten (communicatie/website/administratie en accountantskosten/kantinekosten)	24.366	19.330
Inkoop projectwerk	20.000	38.533
Rente baten	-/-89	-/-253
Totaal kosten	----- 199.200	----- 181.835
Resultaat boekjaar	----- -/-9.737	----- -/-1
	=====	=====

Begroting 2018

Komende vijf jaar ontvangt TNN een instellingssubsidie van 272.727 en streven we naar een budget van ruim 3 ton. Met deze stijging in budget heeft TNN meer slagkracht om te werken aan de inhoudelijke doelstellingen. Hoe we dat gaan doen is te vinden in het activiteitenplan te vinden op de website.

INKOMSTEN	
Baten uit eigen fondsenwerving	20.600
Instellingssubsidies	272.727
Overige baten	11.000
totaal inkomsten	304.327
KOSTEN	
Salarissen en sociale lasten	182.189
Huisvestingskosten	11.510
Kantoorkosten	9.845
Algemene kosten	7.995
Overige kosten	6.850
Bestuurs/vrijwilligerskosten	7.470
inkoop projectwerk	49.550
communicatiekosten	11.050
Totaal kosten	286.459
Resultaat uit activiteiten	17.868
Continuïteitsreserve en activiteitenreserve eind 2018	62.000
Corine van Dun fonds eind 2018	4000

Missie

TNN komt op voor mensen die willen worden erkend en leven conform hun genderidentiteit en voor mensen die vrij invulling wensen te geven aan hun genderexpressie, en zich daarin nu beperkt, geïsoleerd, gediscrimineerd of bedreigd voelen. Daarbij komt TNN vooral op voor de rechten van transgender personen. TNN behartigt hun belangen door te werken aan bewustwording bij politieke besluitvormers, beleidsmakers en het grote publiek; te ijveren voor wet- en regelgeving die de seksebinariteit overstijgt; en het opbouwen van de hiervoor benodigde structuren en werkwijzen. Tegelijkertijd zien we echter dat we ons daarmee ook (gedeeltelijk) begeven op terreinen die ook personen met een intersexe conditie, queer personen en bi- en panseksuelen aangaan.

